

РЕЦЕНЗІЯ

доцента кафедри менеджменту ім. проф. Й. С. Завадського Національного університету біоресурсів і природокористування України, кандидата економічних наук, доцента **ДРАМАРЕЦЬКОЇ Кристини Павлівни** на дисертацію **Ван І** на тему: **«Формування системи ризик-менеджменту виробничих підприємств»**, подану на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 073 «Менеджмент» галузі знань 07 «Управління та адміністрування»

Актуальність теми. У сучасних умовах господарювання, що характеризуються високим рівнем економічної нестабільності, швидкими змінами ринкового середовища, посиленням конкуренції та зростанням кількості зовнішніх і внутрішніх загроз, особливої актуальності набуває формування ефективної системи ризик-менеджменту виробничих підприємств. Виробничий сектор є одним із найбільш чутливих до впливу чинників ризику, оскільки його діяльність залежить від стабільного постачання ресурсів, безперервності виробничих процесів, стану логістичної інфраструктури, коливань цін на сировину та енергоносії, а також платоспроможності споживачів. Додатковими чинниками підвищення ризиків в діяльності підприємств є цифровізація економіки, технологічні трансформації, необхідність швидкої адаптації до змін ринкової кон'юнктури. За таких умов ризик-менеджмент набуває стратегічного значення, оскільки забезпечує не лише мінімізацію можливих втрат, а й підвищення стійкості, адаптивності та конкурентоспроможності підприємства.

Авторка обґрунтовує необхідність формування інтегрованої системи ризик-менеджменту, здатної забезпечити стійкість виробничих підприємств до негативних впливів макро- та мікросередовища з використанням сучасних цифрових технологій. Практична значущість дослідження полягає у можливості використання запропонованих підходів для підвищення ефективності управлінських рішень, забезпечення стабільності функціонування підприємств та зниження негативного впливу чинників ризику на результати їх діяльності.

Особливого значення набуває формування системи ризик-менеджменту, інтегрованої у загальну систему управління підприємством та здатної забезпечити безперервність бізнес-процесів і адаптивність виробничих підприємств до змін зовнішнього середовища. Важливим завданням є не лише мінімізація можливих втрат, а й створення передумов для підвищення конкурентоспроможності та стійкості суб'єктів господарювання в умовах нестабільного економічного середовища.

Враховуючи вказані вище аспекти, можна підтвердити актуальність обраної теми дисертації Ван І.

Зв'язок дисертації з науковими програмами, планами, темами. Дисертація відповідає науковому напрямку досліджень Національного університету біоресурсів і природокористування України, а її окремі результати використані у науково-дослідній темі «Трансформація публічних фінансів в умовах сучасних викликів» (номер державної реєстрації 0124U002538).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність і новизна. Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані в дисертації, є достатньо обґрунтованими і достовірними. Авторка використала комплекс сучасних методів дослідження, що забезпечив ґрунтовне вирішення висунутих завдань. Зокрема, у роботі застосовано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, що забезпечили належний рівень обґрунтованості наукових положень, висновків і практичних рекомендацій. Використано методи логічного узагальнення та історичний – для дослідження еволюції теоретичних підходів до понять ризик-менеджменту; логіко-семантичний, наукової абстракції та порівняння – для уточнення понятійно-категоріального апарату; системного аналізу – для дослідження ризик-менеджменту як комплексної системи; групування та класифікації – для систематизації ризиків і методів їх оцінювання. Позитивною рисою дисертації є використання контент-аналізу під час дослідження нормативно-правового забезпечення ризик-менеджменту та аналізу пошукових запитів щодо категорії «ризик»

у країнах ЄС та Україні, а також застосування статистичного, економічного аналізу й аналізу рядів динаміки для оцінювання фінансових показників виробничих підприємств і волатильності макроекономічного середовища. Заслугує на увагу використання економіко-математичного моделювання при розрахунку макроекономічного ризику, матричного методу – для побудови дев'ятиквдратної матриці ризиків, а також методу моделювання – при розробленні моделі системи ризик-менеджменту виробничих підприємств. Застосований методичний інструментарій свідчить про належний рівень наукової обґрунтованості дослідження та забезпечує достовірність отриманих результатів, що відображається в послідовних, логічних і узгоджених висновках.

Дисертація є завершеним, цілісним та актуальним науковим дослідженням, у якому вирішено важливе науково-практичне завдання щодо формування системи ризик-менеджменту виробничих підприємств в умовах нестабільного економічного середовища. Робота характеризується належним рівнем теоретичного обґрунтування, логічною структурою, комплексністю проведеного аналізу та практичною спрямованістю отриманих результатів. Запропоновані рекомендації можуть бути використані у практичній діяльності виробничих підприємств для підвищення ефективності ризик-менеджменту, фінансової стійкості та адаптивності до кризових умов. Зміст дисертації відповідає обраній темі, поставленій меті та визначеним завданням, а рівень виконання дослідження свідчить про належну наукову підготовку автора.

Структура, логіка та послідовність викладу дисертації. Дисертація відзначається чітко вибудованою та логічно послідовною структурою, що повною мірою узгоджена з метою і завданнями дослідження. Загальний обсяг дисертації становить 286 сторінок і охоплює анотацію, вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел, який налічує 254 найменування, а також додатки. Основний текст дисертації належним чином ілюстрований 41 таблицею та 32 рисунками, що підвищує наочність і сприяє кращому сприйняттю викладеного матеріалу.

У **вступі** авторка обґрунтовує актуальність теми, визначає мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, представляє методологічну основу роботи. У вступній частині наведено наукову новизну отриманих результатів та практичні рекомендації, відомості про апробацію дослідження і публікації.

У **першому розділі** дисертації розкрито теоретичні основи формування системи ризик-менеджменту у виробничих підприємствах. Представлено еволюцію наукових поглядів до трактування основних понять, пов'язаних з ризик-менеджментом. Уточнено взаємозв'язок понять «ризик» і «криза», що дозволило поглибити теоретичні засади дослідження. Систематизовано етапи функціонування системи ризик-менеджменту виробничих підприємств та обґрунтовано їхній взаємозв'язок у процесі прийняття управлінських рішень. Позитивною рисою роботи є узагальнення підходів до класифікації методів оцінки ризиків і визначення особливостей застосування якісних та кількісних методів аналізу. Сформована ієрархічна модель побудови системи ризик-менеджменту, спрямована на своєчасне виявлення загроз і підвищення ефективності превентивного управління ризиками виробничих підприємств. Проведено ґрунтовний аналіз нормативно-правового забезпечення ризик-менеджменту підприємств в Україні та міжнародних практик у цій сфері, що дало змогу обґрунтувати необхідність удосконалення підходів до формування системи ризик-менеджменту на засадах гармонізації законодавства України з міжнародними стандартами.

У **другому розділі** дисертації здійснено діагностику сучасного стану управління ризиками на виробничих підприємствах. Проведено ґрунтовну статистичну оцінку основних індикаторів макросередовища діяльності виробничих підприємств із використанням коефіцієнта варіації, середньоквадратичного відхилення та ковзного середнього. Проведені розрахунки дозволили виявити суттєве зростання макроекономічної волатильності під впливом пандемії COVID-19 та повномасштабного вторгнення у 2022 р. Детально проаналізовано ризики внутрішнього середовища виробничих підприємств, що входять до різних галузей промисловості України. Здійснено кількісний аналіз ступеня фінансових ризиків суб'єктів господарювання із інтегрованим використанням дискримінантних моделей. Наведено та проаналізовано динаміку пошукових запитів за категорією «ризик», що дозволило

виявити особливості формування ризикоорієнтованого мислення в Україні та країнах ЄС. Практичну цінність мають висновки щодо необхідності імплементації кращих європейських практик ризик-менеджменту у діяльність українських виробничих підприємств для підвищення ефективності управління ризиками та адаптивності до кризових умов.

Третій розділ дисертації містить напрями формування системи ризик-менеджменту виробничих підприємств. Розроблено концептуальну модель системи ризик-менеджменту виробничих підприємств, яка ґрунтуватиметься на оцінці макроекономічного ризику. Запропоновано інтегральний показник ризику фінансової неплатоспроможності (FDR), що базується на врахуванні результатів п'яти дискримінантних моделей оцінювання фінансового стану виробничих підприємств. Застосування даного показника дозволило оцінити рівень внутрішнього фінансового ризику та виявити суттєву нерівномірність його динаміки досліджуваних підприємств. Вагому науково-практичну цінність має представлена матриця макроекономічного ризику та ризику фінансової неплатоспроможності, яка дозволяє комплексно оцінювати вплив зовнішніх і внутрішніх чинників на діяльність підприємства, визначати його позицію за рівнем ризиковості та обирати відповідні стратегії реагування залежно від квадранта ризику. Наведено розроблену модель інтегрованого комплексу організаційно-економічного та цифрового механізмів формування системи ризик-менеджменту виробничих підприємств. Запропонована модель є адаптивною до специфіки діяльності підприємств різного масштабу та галузевої належності. Запропонований підхід має практичну цінність, оскільки дозволяє підвищити ефективність функціонування системи ризик-менеджменту, посилити фінансову стійкість підприємств в умовах макроекономічної нестабільності та мінімізувати вплив чинників ризику на результати їхньої діяльності.

Висновки до розділів та загальні висновки є повними й логічними, відповідають поставленій меті та завданням дослідження.

Повнота викладення наукових положень у публікаціях. За темою дисертації авторкою опубліковано 12 наукових праць, з яких стаття у науковому виданні, включеному до міжнародної наукометричної бази даних Web of Science Core Collection, 4 статті у наукових виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України, 7 тез наукових доповідей. Публікації відображають основні положення дисертації та засвідчують належний рівень їх наукової апробації.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності. Дисертація є самостійною написаною кваліфікаційною науковою працею із науково-обґрунтованими висновками та рекомендаціями, які подано Ван Ї для публічного захисту. Під час ознайомлення з матеріалами дисертації підстав для сумнівів щодо дотримання принципів академічної доброчесності не встановлено. Поданий матеріал є самостійним науковим дослідженням, а використання результатів і наукових положень інших авторів оформлено відповідно до вимог наукового цитування.

Дискусійні положення та зауваження. Позитивно оцінюючи дисертацію, виконану на належному науковому та методичному рівні, доцільно висловити окремі рекомендації, що мають дискусійний характер і можуть бути враховані авторкою у подальших наукових дослідженнях:

1. Важливим результатом дослідження є систематизація етапів функціонування системи ризик-менеджменту виробничих підприємств, а також узагальнення підходів до класифікації методів оцінювання ризиків. Водночас, враховуючи, що у подальших розділах роботи відображено галузеву специфіку та масштаби діяльності досліджуваних підприємств, перспективним напрямом поглиблення дослідження є більш ґрунтовне теоретичне узагальнення особливостей вибору та застосування методів оцінювання й управління ризиками залежно від цих чинників. Такий підхід створив би підґрунтя для підвищення методичної цілісності дисертації та конкретизації підходів до формування системи ризик-менеджменту в різних умовах функціонування виробничих підприємств.

2. Позитивно оцінюючи проведений аналіз зацікавленості категорією ризик представниками бізнесу та індустріального сектору економіки в Україні та в країнах ЄС, варто зауважити, що доцільно було б більш детально розкрити механізми практичного використання отриманих результатів для адаптації міжнародних практик ризик-менеджменту

до умов функціонування українських виробничих підприємств. Це дозволило б посилити прикладний аспект дослідження та конкретизувати напрями формування ризик-орієнтованого підходу в системі управління вітчизняними підприємствами.

3. На увагу заслуговує запропонований методичний підхід до розроблення концептуальної моделі системи ризик-менеджменту виробничих підприємств з урахуванням оцінки макроекономічного ризику. Водночас, варто було б більш детально представити механізм практичної реалізації запропонованої моделі у вигляді структурно-логічної схеми або алгоритму взаємозв'язку рівнів ризику та відповідних управлінських рішень. Це сприяло б покращенню візуалізації отриманих результатів, підвищенню наочності дослідження та спрощенню практичного використання запропонованих підходів у діяльності виробничих підприємств.

Наведені рекомендації не знижують наукової і практичної цінності дисертації, а лише окреслюють окремі напрями подальшого розвитку та поглиблення досліджуваної проблематики. Загалом, робота справляє позитивне враження, характеризується належним рівнем наукового обґрунтування та високо оцінюється.

Загальний висновок. Дисертація Ван І на тему: «Формування системи ризик-менеджменту виробничих підприємств» є завершеним, самостійно виконаним науковим дослідженням, спрямованим на вирішення важливого науково-практичного завдання. Робота характеризується високим рівнем актуальності, належною теоретичною обґрунтованістю та практичною значущістю. Автор продемонструвала здатність до комплексного дослідження проблем формування системи ризик-менеджменту виробничих підприємств, застосування сучасного методичного інструментарію, а також формування обґрунтованих висновків і практичних рекомендацій.

Наукова новизна дисертації є суттєвою, оскільки отримані результати поглиблюють теоретичні та методичні засади формування системи ризик-менеджменту виробничих підприємств. Практичну цінність мають запропоновані підходи до оцінювання макроекономічних і фінансових ризиків, побудови матриці ризиків, а також розроблення інтегрованої моделі організаційно-економічного та цифрового забезпечення системи ризик-менеджменту. Розроблені рекомендації мають практичне значення для формування системи ризик-менеджменту виробничих підприємств, підвищення їхньої стійкості до кризових явищ і чинників ризику.

Структура дисертації є логічно вибудованою, матеріал викладено послідовно та аргументовано, а сформульовані висновки відповідають поставленим меті та завданням дослідження. Робота виконана на належному науковому рівні, має ознаки самостійного дослідження, а використання наукових джерел і результатів дослідження відповідає принципам академічної доброчесності.

Дисертація відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року, а її авторка Ван І заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальністю 073 «Менеджмент» галузі знань 07 «Управління та адміністрування».

Рецензент доцент кафедри менеджменту ім. проф. Й. С. Завадського Національного університету біоресурсів і природокористування України, кандидат економічних наук, доцент Кристина ДРАМАРЕЦЬКА